

ARON bvba
Archeologisch Projectbureau

RAPPORT 972

Archeologienota Tongeren, Sint Truidersteenweg 285 Ontwikkeling van een verkaveling

Deel 2: Programma van Maatregelen

Sebastiaan Augustin, Dirk Pauwels, Patrick Reygel ,
Inge van de Staey en Elke Wesemael

Januari 2021

DEEL 2. PROGRAMMA VAN MAATREGELEN

1. Gemotiveerd advies

1.1 Volledigheid van het uitgevoerde vooronderzoek

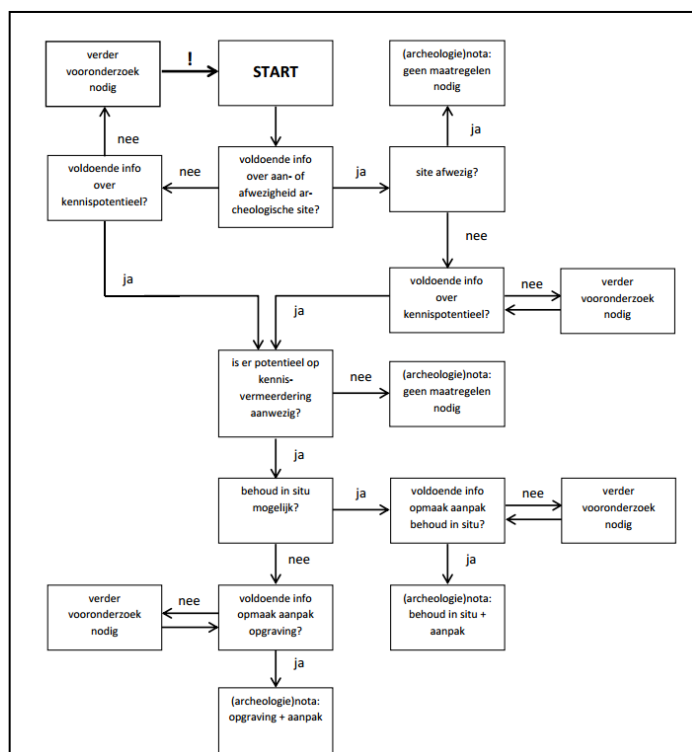
De voorliggende archeologienota werd uitgevoerd naar aanleiding van de ontwikkeling van een verkaveling langs de Sint-Truidersteenweg in Tongeren (prov. Limburg).

Tot op heden kon een vooronderzoek in de vorm van een bureauonderzoek, een veldkartering en een proefsleuvenonderzoek uitgevoerd worden in het onderzoeksgebied.

Het bureauonderzoek en de veldkartering met metaaldetectie werd uitgevoerd over het volledige projectgebied met een oppervlakte van ca. 1,13 ha, kadastraal gekend als Tongeren, 1ste afdeling, sectie D, percelen 96C, 96H, 96K. Het proefsleuvenonderzoek werd uitgevoerd op het zuidelijk terreindeel, dat zal worden verkaveld in 5 bouwloten, met een totale oppervlakte van 5025 m².

Het bureauonderzoek (2019I343) toonde aan dat het projectgebied een hoog potentieel bezit voor de Romeinse tijd en de nieuwe tijd, en meer bepaald voor de midden- 18de-eeuwse periode (cfr. veldslagen/kampementen gerelateerd aan de Oostenrijkse Successieoorlog (1740-1748)). Een vervolgonderzoek in de vorm van veldkartering door middel van metaaldetectie als ook een proefsleuvenonderzoek werd daarom nodig geacht.

De veldkartering met metaaldetectie (2020I107) werd uitgevoerd op 9 oktober 2020.

Het proefsleuvenonderzoek (2021A62) werd uitgevoerd op 13 januari 2021. Het terrein werd hierbij onderzocht door drie oost-west georiënteerde die echter in het oosten werden verkort zodanig hier een bijkomende noord-zuid georiënteerde sleuf kon worden aangelegd. Deze sleuf werd aangelegd om eventuele resten van de nabijgelegen Romeinse heirbaan op te sporen. Verder werden twee kijkvensters aangelegd. Op deze wijze werd in totaal 632 m² of 12,5 % van de oppervlakte onderzocht.

Afb. 48: Beslissingsboom bij de afweging voor de noodzaak van verder vooronderzoek en/of een opgraving (Bron: OE, CGP 4.0, p. 32).

Op basis van deze onderzoeken kon een gemotiveerd advies gegeven worden aangaande het al dan niet uitvoeren van verder archeologisch onderzoek.

1.2 Duiding en waardering van de archeologie in het projectgebied

Bij de veldkartering met metaaldetectie werden 27 metaalfragmenten aangetroffen. Drie loden kogels, die vanaf het midden van de 16de eeuw tot aan het midden van de 19de eeuw in gebruik waren, kunnen mogelijk aan de veldslagen rondom Tongeren in de 18de eeuw worden gekoppeld. Deze vondsten liggen echter, net zoals de overige vondsten, zeer verspreid over het terrein. Er kan hierbij geen vondstenconcentratie worden aangeduid.

Ondanks de betrekkelijk goede bodemcondities werden gedurende het proefsleuvenonderzoek geen sporen aangetroffen. Ook de Romeinse heirbaan Tongeren – Tienen werd niet in dit deel van het projectgebied aangetroffen. De mogelijkheid bestaat wel dat deze weg is gelegen in het noordelijke deel, dat aansluit tegen de Oude Katzij.

Aangezien er geen archeologische vindplaatsen zijn aangetroffen op het onderzoeksterrein is de waarde laag te noemen. Het maximale kennispotentieel is gerealiseerd tijdens het proefsleuvenonderzoek.

1.3 Impact van de geplande bodemingrepen

Op basis van de omschrijving van de geplande bodemingrepen in *Deel 1: Verslag van de resultaten, 1. Beschrijvend gedeelte, 1.4 Beschrijving van de geplande bodemingrepen* kan de impact van deze bodemingrepen op het mogelijk aanwezige archeologisch erfgoed bepaald worden.

De initiatiefnemer plant op een ca. 1,13 ha groot terrein, kadastraal gekend als Tongeren, 1ste afd., sie. D, perceelnrs. 96C, 96H, 96K en gelegen langs de Sint-Truidersteenweg in Tongeren (prov. Limburg), de ontwikkeling van een verkaveling. Het betreft 5 bouwloten die zich situeren langs de Sint-Truidersteenweg. Op het centrale en noordelijke deel (ca. 6275 m²), gelegen langs de Oude Katzij, zijn geen bodemingrepen gepland. De geplande bodemingrepen nemen zo een oppervlakte in van ca. 5025 m².

Aangezien er in het zuidelijk deel van het projectgebied, met een oppervlakte van 5025 m², geen (waardevolle) archeologische vindplaatsen werd aangetroffen, is er ook geen impact van de geplande bodemingrepen.

1.4 Bepaling van maatregelen

Op het onderzoeksterrein werden geen (waardevolle) archeologische vindplaats vastgesteld. Hierdoor is het maximale kennispotentieel bereikt tijdens het proefsleuvenonderzoek. Daarom wordt er ook geen vervolgonderzoek geadviseerd.

Desondanks blijft tijdens de geplande werken de meldingsplicht van archeologische vondsten gelden. De context zit vervat in artikel 5.1.4 van het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013. De vinder is verplicht om de vondst binnen de drie dagen te melden aan het *Agentschap Onroerend Erfgoed* en beschermt de vondst en haar vindplaats tot tien dagen na het vinden.

BIBLIOGRAFIE

Augustin S., P. Reygel & E. Wesemael, *Nota Tongeren, Sint-Truidersteenweg PIBO. Ontwikkeling van een nieuwe loods, (Aron-rapport 519, Tongeren, 2017.*

CGP: Code van goede praktijk voor de uitvoering van en rapportering over archeologisch vooronderzoek en archeologische opgravingen en het gebruik van metaaldetectoren, versie 4.0.

Baillien D., *Tongeren en zijn straten door de eeuwen heen*, Tongeren, 1995.

Baillien H., *Het Leurenkwartier en de zuidelijke stadsverdediging van Tongeren*, in *Het Oude Land van Loon*, 9, 1954, 105-113.

Baillien H., *Sprokkelingen over Tongeren en omgeving: 9. De Jekerpoort*, in *Het Oude Land van Loon*, 9, 1954, 174.

Baillien H., *De molens van Sint-Jan te Tongeren*, in *Limburg*, 55, 1976, 198-211.

Baillien H., *Tongeren. Van Romeinse civitas tot middeleeuwse stad*, (Maaslandse Monografieën), Assen, 1979.

Bink M., *Tongeren. Plinius-terrein. Archeologisch onderzoek van resten uit het laat-paleolithicum, de ijzertijd en de nieuwe tijd*, (BAAC-rapport 06.177), 's-Hertogenbosch, 2007.

Borgers K., M. Steenhoudt & E. van de Velde, *Tweede en derde fase van het archeologisch onderzoek 'Anicius' aan de Elfde Novemberwal te Tongeren*, Rapportage, Leuven, 2009.

Borgers K. & M. Steenhoudt, *Tongeren: Vermeulenstraat 3*, in Creemers G. & A. Vanderhoeven (eds), *Archeologische Kroniek van Limburg 2007*, in *Limburg-Het Oude Land van Loon*, 89, 2, 2010, 150-154.

Breuer J. & H. Van de Weerd, *Les fouilles de Tongres en 1934 et 1935*, in *L'Antiquité Classique*, 4, 1935, 489-496.

Claassen A., *Vondsten uit Tongeren*, in *Limburg*, XXXVIII, 1, 1959, 291-296.

Couchez K., *Daar waar het Romeins schoentje wringt*, Masterproef Archeologie UGent, 2016.

De Clercq W., e.a. *Waarderend en preventief archeologisch onderzoek op de Axxes-locatie te Merelbeke (prov. Oost-Vlaanderen): een grafheuvel uit de Bronstijd en een nederzetting uit de Romeinse periode*, *Archeologie in Vlaanderen* VIII, 2001, 123 – 164.

Deeben J. & Rensink E., *Het Laat-Paleolithicum in Zuid-Nederland*, In: DEEBEN ET AL. (EDS.), *De Steentijd van Nederland*, *Archeologie* 11/12, 2005, 171-199.

De Geyter G., *Toelichtingen bij de geologische kaart van België. Vlaams Gewest. Kaartblad 34-Tongeren. 1:50.000*, Brussel, 2001.

de Schaetzen Ph., *Opgravingen op Broekberg te Tongeren in augustus 1936*, in *De Postrijder*, 05-09-1936, 2.

De Schaetzen G., *Découvertes romaines à Tongres en 1937*, in *L'Antiquité Classique*, 12, 1, 1943, 37-46.

De Winter N., *Het archeologisch onderzoek op de hoek van de Pliniuswal en de Bilzersteenweg te Tongeren*, (Aron-Rapport 21), Sint-Truiden, 2009.

Ervynck A., K. Vandevorst & E. Oomen, *De Onze Lieve Vrouw Basiliek van Tongeren. Een ontzettend lang verleden*, Leuven, 2014.

Geerts R., *Romeinen onder het schoolplein. Een archeologische opgraving op het schoolplein van de VIIIO Humaniora te Tongeren*, (ADC rapport 3999), Amersfoort, 2015.

Gerits J., *Historische steden in Limburg*, Gent, 1989.

Haneca K. e.a. Archeologisch vooronderzoek met proefsleuven. Op zoek naar een optimale strategie. (Onderzoeksrapport 48, OE), 2016, Brussel.

Helsen J., W. Moermans, P. Severijns & E. Vandeplas, *2000 jaar Tongeren. 15 vóór Chr. tot 1985*, Hasselt, 1988.

Huybrigts F., L' hypocauste rue de St-Trond, à Tongres, in Bulletin de la Société scientifique et littéraire du Limbourg, XXII, 1904, 308-316.

Janssen G., *Les enceintes de la ville de Tongres*, in Bulletin de la Société scientifique et littéraire du Limbourg, VII, 1865, 25-56.

Krause C.L. & Mishler C.: de volledige reeks: *Standard catalog of world coins*, Iola, Wisconsin, USA.

Marinis T., *Urban Conservation Project in Hemelingenstraat*, Tongeren, Leuven, 2004.

Mertens J., Korte bijdrage tot het Romeins stadsplan van Tongeren, in Baudot M.P. (ed.), *Miscellanea in honorem Josephi Remigii Mertens*, (Acta Archaeologica Lovaniensia 25), Leuven, 1986, 143-148.

Nouwen R., *Tongeren. Een Romeinse stad in het land van Tungri*, Tongeren, 2012.

Pacquay J., *Tongeren voorheen. Geschiedkundige schets*, Tongeren, 1934.

Raepsaet-Charlier M.-Th. & A. Vanderhoeven, *Tongres au Bas-Empire romain*, in Ferdière A. (ed.), *Capitales éphémères. Des capitales des cités perdent leur statut dans l'Antiquité tardive*, (Revue Archéologique du Centre de la France, Suppl. 25), Tours, 2004, 51-73.

Reygel P. & E. Wesemael, *De archeologische opgraving aan het PIBO te Tongeren. Onderzoek uitgevoerd in opdracht van de provincie Limburg, (Aron-rapport 121)*, Sint-Truiden, 2011.

Reygel P. & E. Wesemael, *Opgraving op het Vrijthof te Tongeren. Onderzoek uitgevoerd in opdracht van Technum NV en de stad Tongeren, (Aron-Rapport 100)*, Sint-Truiden, 2011.

Scheepers A.-M., *Tussen Brand en revolutie. De collegiale kerk en het kapittel van Onze-Lieve-Vrouw te Tongeren 1677- 1797*, Tongeren, 2009, 2 dln.

Sevenant M. e.a., *Ecodistricten: Ruimtelijk eenheden voor gebiedsgericht milieubeleid in Vlaanderen, I-III*, Brussel, 2002.

Steenhoudt M. & M. Smeets, *Het archeologisch vooronderzoek aan de Holle Helverik te Tongeren*, (Archeo-rapport 238), Tienen, 2014.

Ulrix F., *Het Romeins stadsplan van Tongeren*, in Het Oude Land van Loon, 13, 1958, 263-272.

Vandenbruane M. et.al. (2000) *Fysisch-antropologisch onderzoek van postmiddeleeuwse menselijke skeletten aangetroffen te Oostende (prov. West-Vlaanderen) buiten reguliere begraafplaatsen*. In: *Archeologie in Vlaanderen VII*, p. 277-318.

Vanderhoeven A. e.a., Het oudheidkundig bodemonderzoek aan de Hondstraat te Tongeren (prov. Limburg). Interimverslag 1989), in *Archeologie in Vlaanderen*, II, 1992, 65-88.

Vanderhoeven A., The earliest urbanisation in Northern Gaul: some implications of recent research in Tongres, in Roymans N. (ed.), *From the sword to the plough. Three studies in the earliest romanisation of Northern Gaul*, (Amsterdam Archaeological Studies, 1), Amsterdam, 1996, 189-260.

- Vanderhoeven A., Das vorflavische Tongeren: die früheste Entwicklung der Stadt anhand von Funden und Befunden, in Precht G. (ed.), Genese, Struktur und Entwicklung römischer Städte im 1. Jahrhundert n. Chr. in Nieder- und Obergermanien, (Xantener Berichte, 9), Mainz, 2001, 157-176.
- Vanderhoeven A., Tongres au Haut-Empire romain, in Hanoune R. (ed.) Les villes romaines du Nord de la Gaule. Vingt ans de recherches nouvelles. Actes du XXVe colloque international de HALMA-IPEL UMR NR 8164, (Revue de Nord, Hors Série. Collection Art et Archéologie, 10), 2007, 309-336.
- Vanderhoeven A., The Late Roman and early medieval urban topography of Tongeren, in R. Annaert e.a. (eds), The very beginning of Europe? Cultural and Social Dimensions of Early-Medieval Migration and Colonisation (5th-8th century). Archaeology in Contemporary Europe Conference Brussels – May 17-19 2011, Brussel, 2012, 135-146.
- Vanderhoeven A., The Late Roman Town of Tongeren in Germania Secunda, in N. Roymans e.a. (eds), Social Dynamics in the Northwest Frontiers of the Late Roman Empire, (Amsterdam Archaeological Studies 26), Amsterdam, 2017, 127-178.
- Vanderhoeven A. e.a., Het oudheidkundig bodemonderzoek aan de Minderbroedersstraat te Tongeren (prov. Limburg), Archeologie in Vlaanderen, IV, 1994, 49-74.
- Vanderhoeven A. & M. Vanderhoeven, Confrontation in Archaeology: Aspects of Roman Military Presence in Tongeren, in F. Vermeulen, K. Sas & W. Dhaeze (eds), Archaeology in Confrontation. Aspects of Roman Military Presence in the Northwest, (Archaeological Reports Ghent University, 2), Gent, 2004, 143-154.
- Vanderhoeven A. & G. Vynckier, Tongeren: 11de Novemberwal, in Creemers G. & A. Vanderhoeven (eds), Archeologische Kroniek van Limburg 1996, Limburg-Het Oude Land van Loon, 77, 1, 1998, 44-45.
- Vanderhoeven A. & G. Vynckier, Tongeren: Vermeulenstraat 1, in Creemers G. & A. Vanderhoeven (eds), Archeologische Kroniek van Limburg 1996, Limburg-Het Oude Land van Loon, 88, 4, 2009, 374-378.
- Vanderhoeven A. & G. Vynckier, Tongeren: Vermeulenstraat 2, in Creemers G. & A. Vanderhoeven (eds), Archeologische Kroniek van Limburg 1996, Limburg-Het Oude Land van Loon, 89, 2, 2010, 147-150.
- Vandewal S., Van castellum tot monasterium naar castrum. Onderzoek naar de versterkingen en gebouwencomplexen rond de OLV-kerk van Tongeren tussen de tiende en de zestiende eeuw: context, analyse en synthese, (De Bulletin, 5), Tongeren, 2019.
- Van de Weerd H. & J. De Laet, Inhumatiegraf te Tongeren, in Antiquité Classique, 16, 1, 1947, 130.
- Vanvinckenroye W., *Tongeren: waterleiding en Romeinse weg*, in *Archeologie 1971-1*, 13-14; *Id.*, *archief GRM Tongeren: ongepubliceerde activiteitenverslag PGRM*, 1970.
- Vanvinckenroye W., Het "Hypocaustum" in de Sint-Truiderstraat te Tongeren, in Limburg, 50, 1971, 193-203.
- Vanvinckenroye W., Opgravingen te Tongeren 1963-1964 door het Provinciaal Gallo-Romeins Museum, (Publicaties van het Provinciaal Gallo-Romeins Museum Tongeren, 8), Tongeren.
- Vanvinckenroye W., Tongeren. Romeinse stad, Tielt, 1985.
- Vanvinckenroye W., Some reflections on Tongeren (prov. Limburg) in the Augustan era, in M. Lodewijckx (ed.), Archaeological and Historical Aspects of West-European Societies. Album Amicorum André Van Doorselaer, (Acta Archaeologica Lovaniensia, Monographiae 8), Leuven, 1995, 109-121.
- Verhelst K., Archeologisch onderzoek Tongeren-Industriezone Oost, 2006-2007, ongepubl. rapport.

Veldman H. e.a. (red.), Aan de rand van de Romeinse stad Atuatuca Tungrorum. Een archeologische opgraving aan de Beukenbergweg in Tongeren, (ADC Monografie 16/ADC rapport 3600), Amersfoort, 2014.

Verstraelen A., *Toelichting bij de Quartairgeologische kaart. Kaartblad 34-Tongeren*, Leuven, 2000.

Van Ranst E. en Sys C., *Eenduidige legende voor de digitale bodemkaart van Vlaanderen*, Gent, 2000.

Vynckier G., Verslag controle en registratie van een terrein aan de Watertorenstraat te Tongeren, ongepubliceerd.

Wesemael E., D. Pauwels, I. Van de Staey & T. Himpe, *Archeologienota Tongeren PIBO, Sint-Truidersteenweg. Bouw van een vorstvrije loods, (Aron-rapport 494)*, Tongeren, 2017.

Wyns S., *Tongeren, de oude busstelplaats fase 1. Een Definitief Archeologisch Onderzoek*, (Vlaams Archeologisch rapport 2/ADC Rapport 1293), Amersfoort, 2010.

Websites:

<https://id.erfgoed.net/aanduidingsobjecten/2583>

<https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/140056>

<https://id.erfgoed.net/aanduidingsobjecten/3373>

<https://id.erfgoed.net/aanduidingsobjecten/3374>

dov.vlaanderen.be

klip.agiv.be

<http://cai.onroerenderfgoed.be>

<http://codex.vlaanderen.be/Zoeken/Document.aspx?DID=1024695¶m=inhoud&ref=search>

<http://codex.vlaanderen.be/Zoeken/Document.aspx?DID=1023317¶m=inhoud&ref=search>

<https://geo.onroerenderfgoed.be/>

<https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten>

<https://inventaris.onroerenderfgoed.be/thesaurus>

https://www.onroerenderfgoed.be/assets/files/content/images/Code_van_Goede_Praktijk.pdf

https://www.onroerenderfgoed.be/assets/files/news/downloads/stroomschema_stedenbouwkundig-verkaveling_v7.pdf

www.cartesius.be

www.geopunt.be

www.ngi.be

www.onroerenderfgoed.be/assets/files/content/downloads/140915_LV_RWO_Brochure_regelgeving.pdf

